

Regner Grasten Film præsenterer

HVIDSTEN GRUPPEN

NOGLE MÅ DØ FOR AT ANDRE KAN LEVE

UNDERVISNINGSMATERIALE

TIL LÆREREN

Filmen om Hvidstengruppen er baseret på virkelige historiske begivenheder og den oplagte tilgang til den ville umiddelbart være den historiefaglige. Det er dog ikke den vinkling, dette undervisningsmateriale har taget. Filmen byder nemlig på universelle dilemmaer, der fortjener at blive løftet ud af deres historiske samtid og ind i vores tid.

Det er gjort ud fra et didaktisk synspunkt, der udspringer af Wolfgang Klafkis tanker om, hvorledes vi danner vores kommende generationer. Klafki mener nemlig, at dannelsen opnås ved, at man igennem undervisningen hele tiden holder sig tidstypiske nøgleproblemer for øje - problemer, der er historisk skabt/betinget, og som også i fremtiden skal løses. Historien skal altså formidles for at skabe indsigt og medansvar til at løse problemer i fremtiden¹.

Undervisningsmaterialet fokuserer på at lære eleverne at forholde sig etisk reflekterende til de problemstillinger, de bliver præsenteret for, således at de har grundlaget for at kunne gøre det samme i forhold til lignede problemstillinger i deres samtid og fremtid. Materialet er derfor tænkt som et tværfagligt materiale, der kan anvendes i folkeskolens 7.- 10. klasse og de gymnasiale uddannelser og HF. Materialet er et forslag til, hvordan undervisningen kan gribes an, og det kan differentieres og omarbejdes med hjælp fra filmens hjemmeside <http://www.hvidstengruppenfilm.dk>

METODER

Materialet er bygget op omkring to metoder til arbejdet med filmen; en analytisk-perspektiverende metode og meddigtningemetode.

- Metode 1: Eleverne ser hele filmen og arbejder derefter med den
- Metode 2: Læreren bryder filmen op i sekvenser, og eleverne arbejder med filmens temaer undervejs

Begge metoder har fordele og ulemper, men da begge undervisningsforslag tager udgangspunkt i de samme scener, er det muligt at lave en kombination af metoderne og dermed differentiere alt efter elevernes niveau.

1

Wolfgang Klafki, Dannelsese teori og didaktik – nye studier, Forlaget Klim, 2001

Fordelen ved metode 1 er, at man ikke ødelægger filmens æstetiske udtryk og lader eleverne opleve og sanse historien til fulde uden afbrydelser, medens ulempen i denne sammenhæng er, at detaljer kan blive glemt og overset. Arbejdet med selve filmen kan dog med denne metode kombineres med efterarbejdet, således at man kan kontekstualisere og perspektivere med nutiden undervejs.

Fordelen ved metode 2 er, at man kan arbejde med meddigtning, idet man kan lade eleverne forudsige/gætte på det videre forløb, medens ulempen er, at filmoplevelsen bliver fragmenteret og (måske) usammenhængende. Denne metode kan med fordel anvendes i folkeskolens yngste udskolingsklasser, da elevernes evne til at abstrahere på dette tidspunkt ikke er fuldt udviklet, og man således kan "lege" analyse og perspektivering ind i undervisningen.

Meddigtningsopgaver er dog også anvendelige på ældre klassetrin, idet de, ud over at være et arbejde med den viden og indsigt eleverne har opnået gennem forarbejdet og gennem filmen, også bliver en selvfortælling, hvor eleverne i deres opgavebesvarelser fortæller noget om dem selv og deres fortolkede virkelighed. Det bliver med andre ord en proces, hvor de hele tiden inkluderer deres nyerhvervede blik på og viden om verden.

STRUKTUREN I UNDERVISNINGSFORLØBET

1. Forarbejde/Før filmen:

Hvad er etik? Hvad er et dilemma? Hvordan arbejder vi med det?

2. Arbejde med filmen og filmens historiske materiale/Filmen:

Hvilke dilemmaer er der i filmen? Hvilke motiver driver personerne til deres handlinger? Kunne de have handlet anderledes? Handler de rigtigt eller forkert?

3. Efterarbejde/Efter filmen: Kontekstualisering (kan vi genkende dilemmaerne i vores verden/vores tid?) og perspektivering (kan det give os en bredere og bedre forståelse for den verden, vi lever i?)

1. FØR FILMEN:

Det er selvfølgelig vigtigt at eleverne har en basisviden om 2. verdenskrig, besættelsen og den danske modstand. Derfor kunne det være en fordel at arbejde tværfagligt med filmen, således at det bliver et samarbejde mellem fx kristendomskundskab, dansk og historie og evt. samfundsfag.

Filmens hjemmeside byder i denne sammenhæng på forskellige filmklip, der illustrerer modstandsbevægelsens virke på en let tilgængelig og overskuelig måde: <http://www.hvidstengruppenfilm.dk/historisk>

Det vil dog være en fordel ikke at se og læse informationerne, som omhandler Hvidstengruppen inden filmen.

Et andet materiale der med fordel kan bruges er Nationalmuseets undervisningsmateriale fra udstillingen "Spærretid" (2012), som også kan hentes via hjemmesiden.

AT ARBEJDE MED ETIK

"Alle kan forholde sig etisk ud fra de forudsætninger og den viden, man har"

Udgangspunktet for undervisningen i etik er en begrebsafklaring.

Man kan

- Starte en brainstorm i klassen med spørgsmålet:
"Hvad er etik?" - de fleste elever har en vis fornemmelse af, hvad etik og moral er og med lærerens hjælp kan vi indsnævre begrebet til fx "at gøre det bedste for så mange som muligt", "regler for, hvordan man skal opføre sig", "at handle rigtig/godt" eller lignende.
- vælge, at slå begrebet op i en nudansk ordbog:
"Etik - opfattelsen af hvad der er rigtigt og forkert med hensyn til menneskets handle- og tænkemåde, ofte i forbindelse med en generel stillingtagen til hvad der er korrekt, hæderligt osv. = moral, morallære [...] - - filosofiske overvejelser over moralspørgsmål, fx over hvad der bestemmer om en handling opfattes som god el. dårlig"

Og hvad kan vi så bruge disse oplysninger til? Hvordan finder vi ud af, hvad der er det rigtige, det gode, det hæderlige osv.?

For at afklare dette skal eleverne

- tage stilling til dødsstraf (evt. ved hjælp af en case story).
- kunne argumentere for deres holdninger.

Opgaven kan løses

- ved at opstille diskussionspaneler, hvor den ene gruppe er imod, og den anden er for
- ved hjælp af rollespil, hvor eleverne får tildelt roller, de skal argumentere ud fra; fx den dødsdømte, den dødsdømtes mor, offeret eller offerets familie osv.

Ud fra deres argumentation, vil man kunne tale om, hvad disse opfattelser udspringer af; fx lovgivningen, religion, opdragelse osv. Det er en god idé at gemme elevernes argumentation om dødsstraf til det senere arbejde med "Hvidstengruppen" og efterarbejdet for at kunne undersøge, om deres holdninger og argumenter ændrer sig undervejs.

Alt efter hvilket perspektiv eller fag man underviser i, vil man kunne tale om

- oplysningstiden
- videnskaben contra religionen
- fornuften contra følelserne
- religionen/kirkens betydning i det moderne Danmark

eller lignende for dermed at lede videre til

- pligtetik contra nytteetik.

Kort sagt baseres pligtetikken på den tanke, at der findes en universel pligt til at gøre det gode. Den er normativ og vil oftest udspringe af en religiøs læresætning, fx kristendommens femte bud "Du må ikke slå ihjel". Ifølge pligtetikken kan man ikke fravige dette princip uanset omstændighederne. Nytteetikken handler derimod om at gøre det rigtige for så mange som muligt, hvilket vil sige, at fx et drab kan accepteres, hvis det kan redde flere andre menneskers liv.

For at underbygge definitionerne og give eleverne en anderledes oplevelse, end de er vant til, kan de

- lytte til radioudsendelsen “Det umulige valg” med lektor i Praktisk Filosofi Thomas Søbirk Petersen fra DR’s P1. <http://www.dr.dk/P1/Eksistens/Udsendelser/2011/09/30114156.htm>

Søbirk definerer i udsendelsen et dilemma som en vanskelig valgsituation med to mulige handlingsalternativer, som begge vil have et negativt udfald - altså et valg mellem to onder. Han giver et bud på, hvilke værktøjer man kan bruge i et etisk spørgsmål for ikke udelukkende at basere sine beslutninger på følelser.

- Gennemgå værktøjerne med eleverne

De fire værktøjer er:

1. **Begrund din holdning** - Hvordan mener du, verden bør se ud? Dette værktøj vil oftest være følelsesbetonet, men kan underbygges rationelt af de efterfølgende tre værktøjer
2. **Benyt din fakta** - Er der undersøgelser, viden, erfaringer fra lignende situationer, der underbygger din holdning?
3. **Definér begreber** - Forklar hvad du mener med at noget er rigtigt eller forkert, naturligt eller unaturligt. Hvordan afgrænser du dine begreber? Hvordan skulle en “kristen moral” fx defineres?
4. **Undgå dobbeltmoral** - undgå at bøje reglerne, så de kun gælder for nogen og ikke for andre - medmindre, der er en virkelig god årsag/begrundelse til dette.

For at lede frem til arbejdet med filmen, skitseres et af dilemmaerne fra filmen:

- “Under 2. Verdenskrig og under besættelsen af Danmark danner en mand en gruppe, der opsamler og videresender våben og sprængstoffer, der skal bruges til sabotage mod tyskerne. Straffen for dette modstandsarbejde er dødsstraf. Gruppen består af mandens familie og mandens venner. Da gruppen er ved at blive opdaget, får manden et tilbud om, at flygte til Sverige med sin familie, medens resten af gruppen må blive i Danmark, hvor de efter al sandsynlighed vil blive fængslet og slået ihjel af tyskerne. Hvordan skal manden handle?”

Eleverne skal ved hjælp af de fire værktøjer fremlægge en mulig løsning på det etiske dilemma. Igen er det en god idé at gemme elevernes besvarelse for at kunne sammenholde dem med de faktiske begivenheder og for at kunne undersøge om holdningerne ændres, når de får mere at vide om de implicerede parter.

På dette tidspunkt vil det også være oplagt at præsentere eleverne for filmens

undertitel "Nogle må dø for at andre kan leve" for at undersøge

- hvad de mener om udsagnet
- hvad en film med denne undertitel mon handler om
- hvem det mon er, der skal dø, og hvem det er, der skal leve

2. FILMEN

DILEMMAERNE/TEMAERNE I FILMEN

- Skal man/ skal man ikke udøve "civil ulydighed?", hvis man er uenig med sit lands og sin regerings lovgivning?
- Kan man tillade sig at trække sin familie og sine venner med ind i ulydigheden og dermed også konsekvenserne?
- Kan man tillade sig at udføre handlinger, der medfører andres død? - Kan man gøre det ud fra et kristent/religiøst livssyn?
- Hvad er bevæggrundene for at udføre ulovlige handlinger, og er disse grunde med til at retfærdiggøre handlingerne?
- Findes der gode og onde mennesker, skyldige og uskyldige mennesker i krig?

AT ARBEJDE MED METODE 1

Hvis man vælger at se hele filmen før man arbejder med den, kan man med fordel give eleverne "missioner", således at de bliver særligt opmærksomme på bestemte ting. På den måde kan man fastholde detaljerne.

Det er oplagt, at nogle af missionerne er, at følge en bestemt person igennem filmen, fx Marius, Gudrun, Tulle, Niels eller Gerda, men evt. også andre markante personer, som man efterfølgende kan arbejde med. Andre missioner ville være at holde øje med, hvordan den danske regering handler og bliver omtalt, hvordan/hvornår familiens kristne tro kommer i spil, hvordan tyskerne omtales eller lignende.

2 Det kan diskuteres, om Hvidstengruppens virke er mere end civil ulydighed. De udøver ikke fysisk vold, men deres handlinger medfører dødsfald, og de er villige til at bruge våben, hvis det bliver nødvendigt.

Missionerne organiseres ved, at eleverne får et stykke papir med deres mission inden de ser filmen, fx:

- Din mission er at holde øje med Marius. Hvem er han? Hvordan tænker og føler han?
- Din mission er at lægge mærke til, hvad vi får at vide om, hvordan den danske regering håndterer tyskernes besættelse af Danmark.
- Din mission er at holde øje med, hvordan den danske regering omtales.
- Din mission er at holde øje med, hvad Gud og den kristne tro betyder for personerne i filmen.

For at få det mest nuancerede resultat, er det en god idé at give den samme mission til to eller - alt efter missionens størrelse - flere elever ad gangen. Efter filmen vil man så kunne lave karakteristikker af personerne, som kan være med til at tydeliggøre deres indbyrdes relationer, deres handlinger og roller. Det er oplagt at bruge stamtavlen og biografierne fra <http://www.hvidstengruppenfilm.dk/biografier> som visuel baggrund for elevernes egne iagttagelser og som supplerende materiale, når missionerne sammenfattes.

Med missionerne kan man også fastholde den baggrundsviden filmen giver om, hvorfor sabotagegruppen blev dannet.

Inddrag derfor også i denne sammenhæng

- Statsminister Buhls antisabotagetale fra 2. september 1942 (*bilag 1*)
- Christmas Møllers tale fra London d. 6. september 1942 (*bilag 2*)

og lad eleverne

- undersøge, hvilke politiske og etiske overvejelser, der ligger i de to holdninger.

Sammenlign gerne med norske forhold (fx ved hjælp af http://da.wikipedia.org/wiki/Norge_under_2._verdenskrig), hvor regeringen gik af og nedsatte sig i Storbritannien for herfra at fortsætte modstanden mod den tyske besættelsesmagt.

Lad eleverne undersøge

- hvilken forestilling om, "hvordan verden bør se ud", der ligger i henholdsvis Buhls og Christmas Møllers tale
- om der kan være tale om pligtetik contra nytteetik

- hvilke fordele og ulemper, der er for befolkningen ved enten at vælge samarbejde eller modstand
- om det er moralsk rigtigt/forkert at vælge at samarbejde med en besættelsesmagt, selvom man er modstander af den
- om det er moralsk rigtigt/forkert at vælge modstand, når man ikke selv befinder sig i det besatte land.

Dette arbejde kunne med fordel også ligge før filmen.

Til arbejdet med filmen er der tre scener, hvor der udspilles etiske dilemmaer:

1. Marius bliver spurgt af Thorup Petersen og Aksel Nielsen, om han vil hjælpe til med at transportere våben og sprængstof. Han spørger til Gudruns mening før, han giver sit endelige svar. Gudrun giver sit tilsagn.
2. Sommeren 1943 bliver der indført dødsstraf for sabotage i Danmark. Familien Fiil er forsamlet for at tale om dette faktum. De beslutter at fortsætte arbejdet.
3. Marius og Gudrun får tilbuddet om at flygte til Sverige med familien. Penge og papirer til dem er klar, men resten af gruppen skal blive i Danmark. Marius vælger at takke nej til tilbuddet.

SCENE 1

Arbejdet med scene 1 tager udgangspunkt i den fulde forståelse af den. Det vil sige, at eleverne først og fremmest skal

- redegøre for, hvad Marius bliver bedt om at gøre, og hvilke konsekvenser det kan have

Dernæst skal de

- forholde sig til, hvorfor Marius skal tale med Gudrun først;
 - Hvad fortæller det om deres relation?
 - Hvilken betydning har hendes samtykke for det videre forløb?
 - Hvad fortæller scenen om deres livssyn?
- forholde sig til hvilke etiske overvejelser, der kunne ligge til grund for deres valg

Marius siger bl.a. ja til at udøve civil ulydighed, fordi han er uenig med den danske regerings beslutning om at samarbejde med den tyske besættelsesmagt. For at sætte

civil ulydighed i et nutidigt dansk perspektiv skal eleverne

- læse artiklen: <http://politiken.dk/indland/ECE1396785/hver-fjerde-dansker-er-klar-til-at-skjule-en-illegal-udlaending/>
- vurdere om tallene (hver fjerde) er realistiske
- tage stilling til bevæggrundene til og konsekvenserne af at skjule en flygtning
- tage stilling til, hvad de selv ville gøre ud fra en etisk vurdering med hjælp fra Søbirks fire værktøjer

Efterfølgende skal eleverne forholde sig til

- om det nutidige perspektiv giver større forståelse for det historiske - er bevæggrundene de samme?

Inddrag Marius' udtalelse til den tyske rigsret:

- "Vi var almindelige mennesker, som ville leve i fred med vore naboer, og hvis ikke unge tyskere og unge danskere en gang i fremtiden kan række hinanden hånden tværs over grænsen i venskab, giver vores død ingen mening." (*bilag 3*)

og lad eleverne

- vurdere om hans handlinger har nyttet - er verden blevet bedre?
- skrive et essay om deres eget forhold til civil ulydighed, hvor de skal inddrage deres mening om Marius' udtalelse

Tal i denne forbindelse også om pligtetik contra nytteetik og inddrag evt. artiklen: <http://politiken.dk/indland/ECE1363106/laeger-bryder-loven-ved-at-hjaelpe-illegale-udlaendinge/>

og præsten Leif Bork Hansens dom for at skjule flygtninge http://da.wikipedia.org/wiki/Leif_Bork_Hansen

- Har læger og præster en anden etisk forpligtelse end almindelige mennesker til at udøve civil ulydighed i denne sammenhæng?
- Er der andre fag, der modsat bliver styret af en pligtetik, der nogle gange kan gå imod de udøvernes personlige holdning? (soldat, politibetjent, dommer eller lignende)

SCENE 2

Det er vigtigt at holde eleverne for øje, at Marius og Gudrun ikke vidste, at sabotagevirksomhed kunne medføre dødsstraf, da de indledte deres arbejde. Det bliver først en realitet i scene 2. På trods af dette beslutter familien sig for at fortsætte.

Det kan i dagens Danmark være svært at forstå, at man udsætter sig selv og sine børn for den risiko at blive slået ihjel for en sag: Hvad kan være så vigtigt, at man vil dø for det?

For at få en forståelse for tankegangen skal eleverne

- undersøge, hvad et totalitært regime er, og hvad det indebærer
- høre sangen "Man binder os på mund og hånd" (evt. i outlandish's moderne version <http://www.youtube.com/watch?v=83qoTw2hAlg>)
- læse og fortolke Poul Henningsens tekst

Inddrag evt. også Aung San Suu Kyis kamp for demokrati og Nelson Mandelas kamp mod apartheid for at illustrere, hvordan årelang husarrest og fængsling ikke ændrer på "ånden" - altså troen på en sag - på trods af omkostningerne.

Herefter skal de

- se videoklipet med Tullers brev til dr. Best http://www.hvidstengruppenfilm.dk/historisk/tulles_brev_til_werner_best
- finde frem til de elementer i brevet, der forklarer modstanden og handlingerne (fx Danmark er i Krig, dansk selvstændighed)

Tulle skriver brevet d. 29. Juni 1944, kun ganske få timer efter, at hendes far, bror og ægtemand er blevet henrettet, hvilket vidner om, at hun har fantastisk styrke og tro på deres sag. At Tulle skriver, at Danmark er i krig vidner om den måde Hvidstengruppen opfattede sig selv på. De var soldater i krig, der derfor var forpligtede til at kæmpe mod tyskerne, som de iflg. Tullers brev ikke følte had til. Man kan altså her

- tale om, hvilket (pligt)etisk princip, der kan ligge til grund for at føre krig og slå andre mennesker ihjel - altså et princip, der ikke kan fraviges under nogen omstændigheder
- tale om, at de tyske soldaters opgave i Danmark kan have været udført ud fra lignende princip

Lad eleverne lave et fiktivt interview med Tulle

- hvor de spørger ind til hendes oplevelser og tanker d. 29. Juni 1944
- inddrager spørgsmål til den etik og livsanskuelse, der kunne ligge til grund for hendes styrke

Brug evt. uddrag af Gerdas beretning om Hvidstengruppen http://www.hvidstengruppenfilm.dk/historisk/gerda_fortaeeller_om_hvidsten_gruppen

SCENE 3

I scene 3 vælger Marius på familiens vegne, at de ikke skal tage imod tilbuddet om flugt på trods af konsekvenserne af det. Eleverne har beskæftiget sig med scenen som et dilemma tidligere (jf. afsnit 1), hvor de intet personligt vidste om de berørte parter og heller ikke kendte udfaldet. Lad eleverne

- drøfte, om de med deres nye viden synes, at Marius traf den rigtige beslutning

Marius er meget sikker i sit valg og synes heller ikke at tvivle på, at Gudrun og børnene deler hans overbevisning. Han giver kun en enkelt gang under sin fængsling udtryk for sorg og fortvivlelse over situationen. For at undersøge denne klippefaste overbevisning nærmere, skal eleverne

- læse Niels' afskedsbrev til Tulle og Gerda (*bilag 4*)
- læse Tulles brev til Gudrun fra henrettelsesdagen (*bilag 5*)
- undersøge, hvilke følelser og temaer, der kommer til udtryk i brevene (tro, patriotisme, stolthed og mod etc.)

Marius' børn giver i brevene heller ikke udtryk for tvivl eller fortrydelse. De er ligesom deres far fuldstændig faste i deres tro på, at de har handlet rigtigt. I sit afskedsbrev til familien (*bilag 6*) skriver Marius da også, at Gudrun og han kan være deres børn bekendt, og at Gudrun skal blive ved med samme opdragelse. Denne opdragelse var forankret i grundtvigianismen og højskolebevægelsen. For at forstå denne bedre skal eleverne

- læse om grundtvigianismen og højskolebevægelsen, fx <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/grundtvigianismen-i-danmark/>

Hvorefter de skal

- sammenfatte, hvilket værdigrundlag grundtvigianismen har
- undersøge, hvilke af Marius' karaktertræk, der vidner om hans højskolebaggrund
- undersøge, hvordan Marius bruger grundtvigianismen og dens værdigrundlag i sin hverdag, og hvad den betyder for hans sabotagevirksomhed (fx følelse og inderlighed snarere end fornuft, frihed - og frisindsideal, liberalisme og demokrati)

Inddrag også gerne "Jyden han æ stærk aa sej" af St. St. Blicher (Højskolesangbogen nr. 357), som Marius havde et særligt forhold til og også citerer i sit afskedsbrev og "Altid frejdig, når du går" (Den Danske Salmebog nr. 784), som mændene synger på vej til deres henrettelse, for at uddybe Marius' sindelag.

Marius var dog ikke udelukkende drevet af grundtvigianismen, selvom den havde præget ham, men også af en politisk indignation over, at den danske regering samarbejdede med og forholdt sig overvejende passivt til den tyske besættelsesmagt.

For at sætte denne indignation i et moderne perspektiv, skal eleverne

- læse artiklen om Mohamed Bouazizi <http://jp.dk/udland/article2639587.ece>
- inddrage dette citat fra et interview med Andreas Stenz:
- "Et halvt århundrede senere er Andreas Stenz ikke i tvivl om, at Hvidsten- folkene handlede rigtigt - selv om det kostede otte af dem livet: "Det var det værd," siger han uden tøven. "De fleste danskere var lunkne, og jeg tror, at vi, skønt prisen var høj for nogle, ydede et lille bidrag til at få de passive til ikke at være helt så passive." (bilag 7)
- tage stilling til Bouazizis handling ud fra Andreas Stenz's udtalelse

og derefter

- diskutere årsagen til passivitet
- diskutere om man med passivitet er delagtig i et totalitært regimes magt
- diskutere om det er muligt at være passiv på en aktiv måde (fx alsang og algang http://www.denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_historie/Danmark_1849-1945/alsang)

Denne sidste opgave leder direkte videre mod arbejdet efter filmen (afsnit 3)

AT ARBEJDE MED METODE 2

Når man arbejder med meddigtning får eleverne en relation til personerne i filmen, fordi de er tvunget til at sætte sig ind i deres tankegang og digte videre i deres "ånd". Samtidigt er det en øvelse i genrer og sprog, idet eleverne skal digte videre i et sprog, der passer til tiden og filmen. Redskaberne til meddigtning kan være at skrive dagbøger, breve, dialoger, det videre forløb eller slutningen på fortællingen.

Filmen kan opdeles i 3 stop:

1. STOP

Marius bliver spurgt af Thorup Petersen og Aksel Nielsen, om han vil hjælpe til med at transportere våben og sprængstof. Han spørger til Gudruns mening før han giver sit endelige svar. Gudrun giver sit tilsagn.

På dette tidspunkt i filmen har vi lært familien Fiil at kende og ved hvilken situation Danmark befinder sig i. Eleverne skal nu

- lave en kort karakteristik af Marius og Gudrun og deres forhold til hinanden
- sammenfatte, hvad de ved om familiens livsanskuelser (verdslige og religiøse), holdninger til den danske regering og besættelsen.

Meddigtningsopgaven lyder efterfølgende på, at eleverne skal

- skrive Gudruns dagbog fra den dag, hvor hun siger ja til, at Marius må hjælpe med modstanden i Danmark.
 - overveje følgende i deres besvarelse:
 - Hvilke tanker gør hun sig?
 - Hvorfor sagde hun ja?
 - Var hun i tvivl?
 - Hvad kunne tale imod at deltage?
- etc.
- bruge den viden og de redskaber, de har fået i etikforløbet

For at indkredse Gudruns tænke måde for eleverne er det oplagt at bruge hendes motto: "Hellere et tungt liv, end et tomt liv" (http://www.hvidstengruppenfilm.dk/biografier/gudrun_fiil). Det kan fx præsenteres som om, det står på første side af hendes dagbog.

Besvarelsene gennemgås og sammenfattes således, at eleverne får en fornemmelse af, hvad sandsynligheden for, at Gudrun har skrevet tænkt og følt på den ene eller anden måde, er, når man tager hendes karakteristik og tiden i betragtning.

2. STOP:

Sommeren 1943 bliver der indført dødsstraf for sabotage i Danmark. Familien Fiil er forsamlet for at afgøre, om deres sabotagevirksomhed skal fortsætte.

Eleverne skal i grupper

- lave et rollespil, hvor alle familiemedlemmer får lov til at bidrage med deres overvejelser.
- inddrage de forskellige personers livsvilkår, fx alder, civilstand, børn/ikke børn i dialogen og argumentere ud fra dette
- inddrage patriotisme, moral, religion
- bruge deres viden fra etikforløbet

Når eleverne har fremført deres rollespil, skal der igen samles op på samme måde som med Gudruns dagbog. Der skal diskuteres om, hvorvidt løsningerne er sandsynlige og gættes på filmens løsning på dilemmaet.

Da filmen viser et entydigt samtykke om at fortsætte kampen, er det oplagt at spille scenen for eleverne for så igen at stoppe filmen og høre reaktionerne på den.

- Er de forundrede over det?
- Hænger det sammen med deres egne overvejelser og forestillinger om personerne?
- Hvad er årsagen til enstemmigheden?

3. STOP:

Marius og Gudrun får tilbuddet om at flygte til Sverige med familien. Penge og papirer til dem er klar, men resten af gruppen skal blive i Danmark.

Eleverne har beskæftiget sig med dilemmaet tidligere (jf. afsnit 1), hvor de intet personligt vidste om de berørte parter. De skal endnu engang kort forholde sig til dilemmaet for at undersøge, om deres nye viden ændrer deres holdninger.

Hypotetisk er der tre løsningsmodeller for dilemmaet:

- Marius og familien flygter
- Marius bliver i Danmark og familien flygter
- Alle bliver i Danmark

Alt efter, hvilken løsningsmodel de enkelte elever er kommet frem til, skal de

- skrive et brev til Albert Iversen fra Marius, hvor han forklarer sit valg om at redde sig selv og familien (løsning 1)
- skrive et afskedsbrev til familien fra Marius, hvor han forklarer, hvorfor de skal rejse, og han skal blive (løsning 2).
- skrive et brev til Gulle fra Marius, som hun kan læse, når hun bliver voksen, hvor han forklarer, hvorfor hele familien blev (løsning 3) - dette brev indeholder også muligheden for at gætte på handlingens videre forløb.

Alle tre breve skal tage stilling til de mulige konsekvenser, der er af valgene og begrunde dem både følelsesmæssigt og etisk. Det er oplagt endnu engang at inddrage Søbirks værktøjer – er der fx. ikke tale om dobbeltmoral, hvis Marius vælger løsning 1?

Efterfølgende gennemgås brevene, og eleverne skal tage stilling til deres personlige holdninger til dilemmaet. Hvad ville de gøre og hvorfor? I denne sammenhæng vil det være en god idé også at tale om, hvem der egentlig har retten til vores liv;

- Forældre?
- Staten?
- Kun os selv?
- Gud?
- Andet/andre?

For at lede eleverne hen mod den virkelige beslutning, kan man præsentere dem for "Altid frejdig, når du går" (Den Danske Salmebog nr. 784) og tale om, hvad denne tekst byder på som løsning for dilemmaet. Man kan fx vælge at præsentere sangen som "Marius' yndlingssang".

Resten af filmen skal ses uden afbrydelser, således at det videre arbejde med den foregår efter filmen.

3. EFTER FILMEN:

Hvis man udelukkende har benyttet sig af metode 2 og meddigtningen, vil det være oplagt at inddrage nogle af opgaverne fra metode 1 i efterarbejdet med filmen, for at hjælpe eleverne med at løfte handlingen ud af det fiktive univers og ind i den historiske virkelighed og et nutidigt perspektiv.

Derefter kan man - uanset, hvilken af metoderne man har brugt - arbejde med en af de afsluttende scener, hvor Marius omfavner og taler med sin tyske fængselsvagt:

“Ich habe nichts gegen dich, und ich habe nichts gegen die Deutschen. Obwohl du mein Feind bist, vergebe ich dir.”

(“Jeg har intet imod dig, og jeg har intet imod tyskerne. Selvom du er min fjende, tilgiver jeg dig.”)

Denne replik har ligheder med en sekvens i Bjergprædikenen, hvor Jesus påbyder sine disciple at elske deres fjender. Prædikenen kan opfattes som kristendommens etiske grundlag, forstået på den måde, at Jesus her gør op med Moseloven. Moseloven opsatte regler for, hvordan menneskenes *handlinger* blev gode, hvorimod bjergprædikenen kræver at også *tanken bag handlingen* er god.

Lad eleverne

- læse “Om fjendekærlighed” i Matt. kap. 5, 43-48
- sammenligne den med Marius’ replik - hvilke ligheder er der?
- læse “Om gengældelse” i Matt. kap. 5, 38-42
- sammenligne med Hvidstensgruppens handlinger - hvilke modsætninger er der?

Der er altså et modsætningsforhold i Marius’ tanker og handlinger; han elsker sin fjende, men han vil ikke vende den anden kind til.

At han ikke var ene om denne tankegang i Hvidstengruppen kommer til udtryk gennem Tullers brev til dr. Best, hvor hun skriver:

- “Det arbejde, vore mænd har gjort, er ikke gjort af had til Tyskland, men fordi Danmark er i krig, for i krig er Danmark. Men jeg er også bange for, at der efterhånden bliver et sådant had til Tyskland, ikke hos os, som sidder indespærret, vi har lært at forstå tyskerne en lille smule, men hos de børn, der har mistet deres fædre [...]” (*bilag 8*)

Eller gennem en udtalelse fra Barner Andersen, som han kom med i en udsendelse om Hvidstengruppen så sent som i 1986:

- "Jeg bærer ikke nag til tyskerne. Had fører kun til had. Hvis vi skal blive ved med at hade, så døde mine otte kammerater forgæves. Så har vi ikke lært af det, der skete." (*bilag 9*)

Både Tullers brev og Barner Andersens udtalelse rummer en forklaring på gruppens handlinger. De har handlet ud fra en forestilling om "hvordan verden bør se ud" - drevet af en etisk forpligtelse.

Lad eleverne

- formulere et etisk princip, der kan være grundlag for gruppens handlinger.
- tage stilling til om det er pligt- eller nytteetisk

Inddrag i denne forbindelse

- den gyldne regel: "Alt, hvad I vil, at mennesker skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem" (Matt. kap. 7,12)
- Machiavellis udtryk: "Målet helliger midlet" (fra *Il Principe*)

For at kontekstualisere og perspektivere emnet er det oplagt at behandle voldelig contra ikkevoldelig modstand ved at dele klassen op i 2 grupper, som henholdsvis skal

- finde informationer om voldelig modstand (fx Israel/Palæstina-konflikten, Nordirland-konflikten)
- finde informationer om ikkevoldelig modstand (fx Mahatma Gandhi, Martin Luther King)

Efterfølgende skal eleverne

- diskutere de to modstandsformer i klassen
- sætte dem i perspektiv til "Det arabiske forår", som startede som ikkevoldelig modstand, der har udviklet sig til vold. (læs fx. <http://www.information.dk/287797>)
- diskutere, om eller hvordan menneskets fornuft og idealer (humanisme) kan forenes med menneskets følelser og natur (darwinisme)

For at afrunde forløbet kan man derfor med fordel inddrage FN's konvention om menneskerettigheder. En humanistisk og fornuftsbaseret konvention, som blev skrevet i et forsøg på at skabe fred og sikkerhed i verden. Men også en idealistisk konvention som kan betragtes som normativ - altså en anvisning om det rette sindelag, da dens artikler til stadighed bliver brudt rundt om i verden.

For at arbejde med menneskerettighederne, kan eleverne fx bruge Institut for Menneskerettigheders temaside <http://menneskeret.dk/menneskerettigheder>.

Eleverne skal fortsat arbejde med den etiske tænkning, der er blevet trænet i løbet af forløbet, og forholde sig etisk til relevante emner. Fx.:

- Historie
 - Hvem har forfattet konventionen?
 - Hvorfor?
- Universalitet
 - Hvem gælder konventionen for?
 - Har det betydning, at konventionen overvejende er forfattet af vestlige og kristne lande?
- Konsekvens
 - Hvilken konsekvens har det at bryde konventionen? Har den indflydelse på krigsførelse i dag?
- Danmarks forhold til konventionen
 - Danmark har flere gange handlet i strid med konventionen i deres udlændingelovgivning.
 - Kan dette forklares/forsvares?
- NGO'er, der arbejder for konventionens overholdelse (fx Amnesty, Human Rights Watch)
 - Hvad er deres arbejde?
 - Hvad er deres eksistensberettigelse?
- Etc.

God fornøjelse!